

NORGES HØYESTERETT

Den 15. september 2025 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Bull, Bergsjø og Bergh i

HR-2025-1775-U, (sak nr. 25-144379STR-HRET), straffesak, anke over kjennelse:

Påtalemyndigheten

(politiadvokat Ole Andreas Aftret)

mot

A

(advokat Eirik Svingen Bjørge
advokat Linn Haug Holm
advokat Frode Wisth)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (1) Saken gjelder anke over kjennelse om fortsatt fengsling etter straffeprosessloven § 172 i form av oppholdspåbud i egen bolig.
- (2) Ved dom fra Trøndelag tingrett 6. juni 2025 ble A dømt til fengsel i 21 år for en rekke seksuallovbrudd. Han har anket dommen.
- (3) Siktete ble pågrepet etter hovedforhandlingen. Ved Trøndelag tingretts kjennelse 20. februar 2025 ble han varetektsfengslet i medhold av straffeprosessloven § 172 for en periode på åtte uker. Han har siden vært varetektsfengslet.
- (4) Påtalemyndigheten har krevd videre fengsling av siktede frem til ankeforhandling i lagmannsretten 27. oktober 2025.
- (5) Trøndelag tingrett avsa 8. september 2025 kjennelse om at siktede kan holdes i varetekt med oppholdspåbud i egen bolig med elektronisk kontroll, jf. straffeprosessloven § 184 b, med fengslingsfrist 27. oktober.
- (6) Påtalemyndigheten anket kjennelsen. Frostating lagmannsrett avsa 10. september 2025 kjennelse der anken ble forkastet. Det er gitt oppsettende virkning.

- (7) *Påtalemyndigheten* har anket lagmannsrettens kjennelse. Anken gjelder lagmannsrettens generelle lovtolkning og saksbehandling. Det er i korte trekk anført at det må gjelde en høy terskel for å anvende oppholdspåbud med elektronisk kontroll. Det er en absolutt forutsetning for oppholdspåbud at fengslingsformålet blir tilstrekkelig ivaretatt, noe som skal vurderes separat. Lagmannsrettens lovtolkning er i strid med dette. Dessuten er begrunnelsen for snever og hindrer prøving av om loven er riktig forstått. Påstanden er at kjennelsen oppheves.
- (8) A har tatt til motmæle og tiltrer lagmannsrettens begrunnelse. Det anføres i korte trekk at det ikke hefter feil ved lovtolkningen, og at lagmannsrettens kjennelse er tilstrekkelig begrunnet. A påpeker at sikkerhetstiltak i fengsel gjør at han er isolert. Påstanden er at anken forkastes.

Høyesteretts ankeutvalgs syn på saken

Ankeutvalgets kompetanse

- (9) Utvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og generelle lovforståelse, jf. straffeprosessloven § 388 første ledd nr. 2 og 3. Når det gjelder forholdet til Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), kan utvalget også prøve den konkrete rettsanvendelsen, men ikke lagmannsrettens bevisbedømmelse.

Grunnlaget for fengslingen – straffeprosessloven § 172

- (10) Bestemmelsen om fengsling i straffeprosessloven § 184 viser til vilkårene i lovens bestemmelser om pågrepelse, herunder § 172. Etter § 172 første punktum bokstav a kan pågrepelse, og dermed også fengsling, besluttet når noen mistenkes for et lovbrudd som kan medføre straff av fengsel i 10 år eller mer såfremt det foreligger tilståelse eller andre forhold som i særlig grad styrker mistanken. Det er ikke bestridt at disse vilkårene er oppfylt.
- (11) Andre punktum i § 172 lyder slik:
- «Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på om det er egnet til å støte allmennhetens rettsfølelse eller skape utrygghet dersom den mistenkte er på frifot.»
- (12) Det er heller ikke bestridt at det foreligger grunnlag for fengsling etter disse kriteriene. I kjennelsen 10. september 2025 viser lagmannsretten på dette punktet til tingrettens kjennelse 8. september og til tidligere fengslingskjennelser i saken.
- (13) Kriteriene i § 172 andre punktum er grundig vurdert i Frostating lagmannsretts kjennelse 4. juli 2025. Her viser lagmannsretten innledningsvis til HR-2023-2474-U avsnitt 14–16, der blant annet følgende siteres fra tidligere avgjørelser fra Høyesteretts ankeutvalg:

«Det må foretas en bred helhetsvurdering hvor blant annet de samfunnsmessige behov og rettshåndhevelseshensyn som har begrunnet bestemmelsen, vurderes. Og det er ikke tilstrekkelig å foreta en abstrakt vurdering av om hensynet til rettshåndhevelsen eller samfunnets behov tilsier fengsling – det må angis hvilke konkrete omstendigheter som har betydning. På den annen side kreves det ikke påvisning av en konkret og nærliggende fare i den aktuelle saken for at en eventuell løslatelse vil medføre en allmenn reaksjon.»

- (14) I kjennelsen 4. juli 2025 uttaler Frostating lagmannsrett videre:

«Lagmannsretten er enig med tingretten i at det er egnet til å støte allmennhetens rettsfølelse dersom A løslates nå. Tiltalen omfatter mange lovbrudd av svært alvorlig karakter. I tingretten ble han blant annet domfelt for 38 tilfeller av voldtekt til samleie utført i forbindelse med sin legegjerning. Handlingene fremstår veloverveid og målrettet. Lagmannsretten viser i så måte til at handlingene er filmet og at A har benyttet gjenstander uten forankring i medisinsk kunnskap. Lovbruddet er i kjerneområdet for straffeprosessloven § 172, se Erik Keiserud m.fl. Straffeprosessloven: Kommentartutgave, § 172, note 8, Juridika, revidert 1. januar 2025, med videre henvisninger til rettspraksis og lovforarbeider.

Sett hen til sakens alvor og omfang og As faste forbryterske forsett overfor sine pasienter, vil en løslatelse være egnet til å svekke tilliten til samfunnets inngripen overfor alvorlig kriminalitet. Handlingene innebærer grove tillitsbrudd mot svært mange fornærmede, og saken griper inn i et lokalsamfunn. Saken har fått bred dekning i lokal og nasjonal presse. Fortsatt fengsling vil etter lagmannsrettens oppfatning være nødvendig for å ivareta formålet bak bestemmelsen, som er å bidra til ro i befolkningen ved særlig grove lovbrudd.»

- (15) Anke over denne kjennelsen ble forkastet ved Høyesteretts ankeutvalgs kjennelse 10. juli 2025 (HR-2025-1313-U).
- (16) Ankeutvalget bygger ved vurderingen nå på at det foreligger grunnlag for fengsling etter straffeprosessloven § 172 basert på det som beskrives i lagmannsrettens kjennelse 4. juli 2025.

Gjennomføring av fengsling ved pålegg om opphold på bestemte steder med elektronisk kontroll

Lovbestemmelsen og begrunnelsen for den

- (17) Straffeprosessloven § 184 b trådte i kraft 15. august 2025. Bestemmelsen er dermed helt ny. Første ledd første punktum lyder slik:
- «Retten kan beslutte at fengsling etter § 184 skal gjennomføres som opphold på bestemte steder med elektronisk kontroll, dersom slik gjennomføring utenfor fengsel anses egnet.»
- (18) Oppholdspåbud er altså en form for gjennomføring av varetekt, og ikke et fengslingssurrogat. De ordinære fengslingsvilkårene må være oppfylt, jf. henvisningen til § 184.
- (19) Om bakgrunnen for ordningen heter i Prop. 139 L (2022-2023) punkt 30.1.5 på side 258–259 blant annet:

«Det er ingen tvil om at det å varetektsfengsles er belastende, og særlig for mindreårige og unge voksne. Isolasjon under varetekt og straffegjennomføring har vært kritisert av flere internasjonale overvåkningsorganer og nasjonale aktører. ...

Selv om antallet varetektsfengslinger har vært redusert de siste årene, mener departementet at det bør legges til rette for at varetektsgjennomføring som fengsling kan og bør reduseres ytterligere. ...

Prinsippet om å ikke bruke større inngrep enn nødvendig – minsteinngrepsprinsippet – taler for å innføre en alternativ form for gjennomføring av varetekt utenfor fengsel. Etter departementets syn bør det ikke være avgjørende at tiltaket trolig kun vil være aktuelt i et mindre antall saker. For de sakene hvor tiltaket kan være aktuelt, vil forslaget innebære at det i større grad åpnes for gjennomføring av varetekt utenfor fengsel. Departementet opprettholder synspunktet om at likhetstanken ikke kan være til hinder for å kunne bruke mindre inngripende tiltak der dette er mulig.

Med den foreslåtte hjemmelen i ny § 184 b gis domstolen et alternativ som ivaretar hensynet til både samfunnet og fornærmede, og også hensynet til siktede, ved å redusere de negative konsekvensene ved et varetektsopphold i fengsel, herunder risiko for faktisk isolasjon. Forslaget gir også retten flere verktøy til å kunne velge den mest formålstjenlige løsningen for siktede og samfunnet i det enkelte tilfellet.»

Lovens vilkår og utgangspunktene i saken her

- (20) Det følger av ordlyden i § 184 b at det sentrale vilkåret er at oppholdspåbud mv. utenfor fengselet «anses egnet». Lovforarbeidene oppstiller fire kriterier for denne vurderingen, jf. Prop. 139 L (2022-2023) punkt 32.3 på side 311:

«Det følger som nevnt av første ledd første punktum at oppholdspåbud med elektronisk kontroll må være en «egnet» gjennomføringsform. I dette ligger det at retten for det første må vurdere om formålene med fengslingen etter § 171, § 172, § 173 andre ledd eller § 173 a kan ivaretas med gjennomføringsformen, for det andre om siktede er egnet for slik gjennomføring, for det tredje om det finnes et egnet oppholdssted og for det fjerde om forholdene for øvrig ligger til rette for slik gjennomføring, ... »

- (21) Lagmannsretten har sitert dette fra proposisjonen og uttaler deretter:

«Lagmannsretten oppfatter saken slik at det ikke er noen uenighet om at A oppfyller de tre siste kriteriene. Dette er også lagt til grunn i egnethetsvurderingen fra Trøndelag friomsorgskontor datert 3. september 2025, jf. ovenfor. A vil være i stand til å forholde seg til det opplegget som blir bestemt, han kan oppholde seg i sin egen bolig, og hans kone har samtykket til at han kan oppholde seg der.»

- (22) Videre siterer lagmannsretten tingrettens beskrivelse av hvordan gjennomføringen eventuelt vil skje i dette tilfellet. Her heter det blant annet:

«Retten viser til den forklaringen som rådgiver Gausen ved Trøndelag friomsorgskontor gav i retten. Hun forklarte at A ved den elektroniske kontrollen vil måtte oppholde seg innen husets yttervegger. I tillegg vil han få anledning til å gå ut på en avgrenset luftebalkong i tilknytning til boligen hvor noen kvadratmeter vil ligge innenfor påbudssonen. Ved iverksetting vil områdebegrensningen bli innlest med GPS koordinater. A sine bevegelser vil bli registrert fortløpende, og han vil ikke kunne bevege seg utover den innleste påbudssonen uten at alarmen utløses. Det vil si at han må holde seg innenfor boligens fire yttervegger, samt den nevnte luftebalkongen. A vil for eksempel ikke kunne bevege seg andre steder inne på egen tomt, for eksempel hente posten eller gå med søpla.»

Vilkåret om at formålet med fengslingen må kunne ivaretas

- (23) Som lagmannsretten også fremhever, er det sentrale i saken nå det departementet angir som det første kriteriet under egnethetsvurderingen – om formålet med fengslingen vil bli ivaretatt ved oppholdspåbud med elektronisk kontroll. Det er derfor grunn til å gå nærmere inn på hva som kan utledes av lovproposisjonen om dette vilkåret.
- (24) I sin drøftelse i proposisjonen punkt 30.2.1.4 på side 261 fremhever departementet innledningsvis at «forutsetningen for oppholdspåbud med elektronisk kontroll skal være at tiltaket er tilstrekkelig for å ivareta formålet med fengslingen». Departementet går deretter gjennom reglene om fengslingsgrunnlag i straffeprosessloven. I den sammenheng nevnes også § 172.
- (25) Departementet går så nærmere inn på fengslingsgrunnlagene i § 171. Drøftelsen innledes slik:
- «Som flere høringsinstanser har pekt på, vil et oppholdspåbud med elektronisk kontroll i mange tilfeller nettopp ikke kunne ivareta formålet med fengslingen. Særlig gjelder dette når fengslingsformålet er å unngå *bevisforspillelse*.»
- (26) Også for saker der det foreligger *unndragelsesfare* uttaler departementet at man er enig med høringsinstansene i at elektronisk kontroll i mange tilfeller ikke vil kunne ivareta formålet med fengsling. Deretter fremheves at oppholdspåbud med elektronisk kontroll vil «kunne være mer praktisk i enkelte saker der siktede varetaktsfengsles på grunn av *gjentakelsesfare*».
- (27) Etter denne drøftelsen fortsetter departementet slik:
- «Selv om oppholdspåbud med elektronisk kontroll i mange tilfeller ikke vil ivareta formålet med fengslingen, anser departementet det som viktig å åpne for muligheten til å benytte denne gjennomføringsformen i de tilfellene der formålet faktisk kan ivaretas. Departementet opprettholder derfor synspunktet om at ingen fengslingsgrunner utelukkes fra adgangen til å ilegge oppholdspåbud med elektronisk kontroll.»
- (28) Det fremgår dermed klart av lovforarbeidene at bruken av oppholdspåbud med elektronisk kontroll ikke er utelukket der fengslingsgrunnlaget er straffeprosessloven § 172. Departementet sier imidlertid ikke noe direkte om disse tilfellene, slik man gjør for fengslingsgrunnlagene i § 171.
- (29) Departementets generelle uttalelser om at elektronisk kontroll i mange tilfeller ikke vil ivareta formålet med fengsling, og antakelsen i det som er sitert ovenfor om at tiltaket trolig kun vil være aktuelt i «et mindre antall saker», tilsier slik ankeutvalget ser det, at det må foretas en grundig, konkret vurdering av om de hensynene som i det enkelte tilfellet begrunner fengsling etter § 172, kan ivaretas gjennom oppholdspåbud med elektronisk kontroll.

Lagmannsrettens vurdering

- (30) Lagmannsretten tar utgangspunkt i at det ikke er tvilsomt at oppholdspåbud kan anvendes ved fengsling etter straffeprosessloven § 172. I forlengelsen av dette uttaler retten:

«At oppholdspåbud mv. i prinsippet kan brukes også ved rettshåndhevelsesarrest gir ingen presumsjon for at formålet med varetekt ivaretas i den konkrete saken, men på den annen side er det heller ikke grunn til å kreve at det må foreligge særlige hensyn eller lignende. Vurderingen er konkret ut fra det aktuelle saksforholdet.»

(31) Dette bygger på riktig lovforståelse.

(32) Lagmannsretten uttaler videre:

«Lagmannsretten har merket seg uttalelsene i forarbeidene om at oppholdspåbud mv. istedenfor fengsling 'trolig kun vil være aktuelt i et mindre antall saker', jf. Prop 139 L (2022-2023) punkt 30.1.5, men mener at uttalelsen ikke kan tas til inntekt for at terskelen skal være høy, eller at fengsling skal være hovedregelen, slik påtalemyndigheten har argumentert for. En praktisk hovedregel er noe annet enn et rettslig utgangspunkt. Lagmannsretten viser i den forbindelse til at departementet uttaler på samme sted at forslaget om oppholdspåbud mv. gir retten 'flere verktøy til å kunne velge den mest formålstjenlige løsningen for tiltalte og samfunnet i det enkelte tilfellet'.

Lagmannsretten peker videre på at det omtrent alltid vil være slik at varetekt i form av fengsling ivaretar formålet med rettshåndhevelsesarrest bedre enn et oppholdspåbud mv. Fengsling gir størst trygghet. Likevel kan ikke graden av måloppnåelse etter § 172 eller andre fengslingsgrunnlag være fullt ut styrende. Det følger uttrykkelig av forarbeidene til § 184 b at formålet med varetekt må avstemmes mot det såkalte minste inngreps prinsipp. En skal velge det alternativ som er minst inngripende for siktede, og som samtidig ivaretar formålet med varetekt.»

(33) Retten synes her å oppfatte forarbeidene noe annerledes enn det ankeutvalget har gitt uttrykk for i sin drøftelse ovenfor. Uttalelsene kan likevel ikke anses å bygge på en uriktig lovforståelse. Avslutningsvis i det siterte fremheves korrekt at formålet med varetekt må ivaretas.

(34) Ved sin konkrete vurdering uttaler lagmannsretten blant annet følgende:

«I den konkrete vurderingen har lagmannsretten, som tingretten og under en viss tvil, kommet til at det er grunnlag for varetekt i form av oppholdspåbud mv. i saken. Lagmannsretten mener at allmennhetens trygghetsfølelse vil ivaretas også om A gis oppholdspåbud i sitt eget hjem. Det vises til sitatet fra tingrettens kjennelse ovenfor om hvordan oppholdspåbudet i praksis vil legges opp, og som legger store begrensninger på As bevegelsesfrihet. Han kan bare være innenfor husets vegger eller på luftebalkongen.

I vurderingen av allmenhetens trygghetsfølelse legger lagmannsretten stor vekt på at de forhold som A ble domfelt for i tingretten er direkte knyttet opp til utøvelsen av hans jobb som lege. A har ingen mulighet til å ta opp legegjerningen, og et oppholdspåbud mv. i eget hjem skaper ingen utrygghet for at lignende forhold vil gjentas. ...

Tilliten til rettssystemet er naturlig nok en vanskeligere størrelse å måle mot. A ble domfelt i tingretten for svært alvorlige og tallrike seksualovergrep, noe som gir en forventning om at han ikke skal være på frifot. Lagmannsretten slutter seg imidlertid til tingrettens betraktning om at oppholdspåbud mv. ikke er å være 'på frifot' etter straffeprosessloven § 172. I praksis er dette en husarrest. Lagmannsretten har også tiltro til at folk flest – allmenheten – er i stand til å skille mellom varetekt og soning av straff. Ingen som kjenner saken kan ha unngått å få med seg at A har anket, og at det ennå ikke foreligger en rettskraftig dom mot ham. Hva slags soningsregime A eventuelt havner

under, er således av mindre betydning for vurderingen av varetekt og tilliten til rettssystemet.»

- (35) Slik ankeutvalget ser det, knyttes lagmannsrettens drøftelse her i liten grad til det konkrete grunnlaget for fengsling etter § 172 som foreligger i denne saken, og som er beskrevet i det utvalget har sitert fra kjennelsen 4. juli 2025.
- (36) Lagmannsretten drøfter ikke om oppholdspåbud vil være tilstrekkelig til ikke å svekke «tilliten til samfunnets inngripen overfor alvorlig kriminalitet». A er ved tingrettens dom dømt til en meget lang ubetinget fengselsstraff for forhold som har opprørt befolkningen i et lite lokalsamfunn. Etter ankeutvalgets syn er det i lys av dette grunn til å drøfte om påbud om opphold i eget hjem vil oppfattes som en tilstrekkelig inngripen fra samfunnets side.
- (37) Lagmannsretten legger stor vekt på hensynet til «allmennhetens trygghetsfølelse» og viser til at A ikke har mulighet til å ta opp sin gjerning som lege. Ankeutvalget kan ikke se at allmenhetens trygghetsfølelse og risiko for at A skulle virke som lege har vært angitt som noen sentral del av begrunnelsen for fengsling etter § 172.
- (38) I begrunnelsen i kjennelsen 4. juli 2025 er det også vist til formålet om «å bidra til ro i befolkningen ved særlig grove lovbrudd». Heller ikke dette er tydelig drøftet i lagmannsrettens kjennelse nå.
- (39) Avslutningsvis i sin kjennelse har lagmannsretten «ved egnethetsvurderingen» lagt «størst vekt» på As mulighet til å forberede sitt forsvar ved den forestående ankebehandlingen. Ankeutvalget kan ikke se at dette er et relevant hensyn ved vurderingen av om formålet med varetektsfengsling etter § 172 kan ivaretas gjennom et oppholdspåbud.
- (40) Etter dette er det ankeutvalgets syn at lagmannsrettens begrunnelse ikke er tilstrekkelig til å vise at avgjørelsen bygger på riktig lovforståelse. Kjennelsen må da oppheves.
- (41) Ankeutvalgets kjennelse er enstemmig.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens kjennelse oppheves.

Per Erik Bergsjø
(sign.)

Henrik Bull
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)